

สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์

ผลผลิต : โครงการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning)

กิจกรรมหลัก : เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม (โคนม)

กิจกรรมหลัก : เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม (กระบือ)

กิจกรรมรอง (กิจกรรมที่ได้รับงบประมาณ) : โครงการฟาร์มต้นแบบการพัฒนาอาหาร TMR เลี้ยงโคนม งบประมาณ 6,322,700บาท

กิจกรรมรอง (กิจกรรมที่ได้รับงบประมาณ) : โครงการส่งเสริมปลูกพืชอาหารสัตว์เลี้ยงกระบือในเขตเศรษฐกิจปศุสัตว์งบประมาณ 2,578,400บาท

1. หลักการและเหตุผล :

จากข้อมูลสถิติปศุสัตว์ของประเทศไทย พบว่า ปี 2558 มีโคนมและโคเนื้อรวม 4,916,650 ตัว มีเกษตรกรผู้เลี้ยง 780,916 ครัวเรือน จึงจำเป็นต้องใช้พืชอาหารสัตว์ปริมาณมากในการเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ อย่างไรก็ตาม พบว่าพื้นที่แปลงพืชอาหารสัตว์เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นมากขึ้น ทำให้แปลงพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับเลี้ยงสัตว์ จนเกิดปัญหาขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ซึ่งเป็นอาหารหลักที่จำเป็นอย่างมากสำหรับการเลี้ยงโคนมให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีการใช้อาหารข้นซึ่งวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตมีราคาแพงทำให้ต้นทุนสูงขึ้นจึงทำให้ปัญหาการขาดแคลนอาหารหลักและอาหารข้นราคาแพงนั้น เป็นปัญหาที่สำคัญต่อการพัฒนาการเลี้ยงโคนมของประเทศไทย ซึ่งสำนักพัฒนาอาหารสัตว์ได้มีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนท่อนพันธุ์หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ซึ่งให้ผลผลิตและคุณค่าทางอาหารสัตว์สูง เหมาะสมสำหรับปลูกในที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง โดยเฉพาะในเขตชลประทานที่มีการให้น้ำสม่ำเสมอเพียงพอตลอดทั้งปี จะให้ผลผลิตหญ้าสดถึง 80 ตันต่อไร่ต่อปี มีโปรตีนหญ้า 8-10 เปอร์เซ็นต์สามารถใช้เลี้ยงสัตว์ได้ทั้งในรูปตัดสด การหมัก และผสมร่วมกับอาหารข้นเป็นอาหารผสมเสร็จ (TMR) ใช้เลี้ยงโคนมได้อย่างดีซึ่งเกษตรกรเริ่มให้การยอมรับเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 มาใช้เป็นส่วนผสมในสูตรอาหาร TMR เพื่อจัดสัดส่วนอาหารให้ครบและเพียงพอต่อความต้องการในการให้ผลผลิตของโคนม

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการและการยอมรับในการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนมของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก สำนักพัฒนาอาหารสัตว์จึงจัดทำฟาร์มต้นแบบการผลิตอาหาร TMR เลี้ยงโคนม เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้หญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เป็นส่วนผสมในอาหาร TMR เลี้ยงโคนมให้เป็นตัวอย่างให้เกษตรกรที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ และนำรูปแบบไปใช้เลี้ยงโคนม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจ ชุมชน และสหกรณ์ฯ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปลูก การจัดการ และการใช้ประโยชน์จากหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ให้เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเป็นการให้ความรู้ในการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีมากในท้องถิ่น มาประกอบเป็นสูตรอาหารสัตว์เลี้ยงโคนมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งเป็นการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตปศุสัตว์รองรับการขยายตัวของจำนวนโคนมและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

2. วัตถุประสงค์:

2.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการผลิตอาหาร TMR ในด้านการจัดการผลิต การใช้ประโยชน์การทดสอบสูตรอาหาร และการผสมอาหารสัตว์ใช้เองโดยนำวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีมากในท้องถิ่น

2.2 เพื่อเพิ่มผลผลิตน้ำนมโคที่มีคุณภาพดี โดยการพัฒนาฟาร์มต้นแบบ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาความมั่นคงในการผลิตสินค้าอาหารปลอดภัยและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ

2.3 เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์เพื่อเลี้ยงกระบือ ลดความเสี่ยง เพิ่มรายได้ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพแก่เกษตรกร

3. ผลผลิต (Output) ระดับกิจกรรม/โครงการ

เกษตรกรสามารถใช้อาหาร TMR เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตด้านอาหารสัตว์ได้

เกษตรกรสามารถให้อาหารและจัดการอาหารกระบือ เพิ่มประสิทธิภาพการ และลดต้นทุนการผลิตสัตว์ได้

4. ผลลัพธ์ (Outcome) ระดับกิจกรรม/โครงการ

เกษตรกรมีความรู้ในการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม ผลผลิตเพิ่ม รายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น

เกษตรกรมีความรู้ในการให้อาหารและการให้อาหารเลี้ยงกระบือ ผลผลิตเพิ่ม รายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ(KPI)

5.1เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ ของ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 140 ราย

5.2 เกษตรกรได้รับความรู้ การใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ ของ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 140ราย

5.3เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ ของ เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 10,000 ราย

5.4 เกษตรกรได้รับความรู้ การจัดการแปลงพืชอาหารสัตว์เพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ ของเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ10,000 ราย

6. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.1กอง/สำนัก

6.1.1 ศูนย์เชี่ยวชาญ/วิจัยพัฒนาอาหารสัตว์ฯ กำหนดแผน เป้าหมาย และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ผู้ปฏิบัติ

6.1.2 ดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงาน จัดทำหลักสูตร และประสานแผนงานที่เกี่ยวข้อง

6.2 หน่วยปฏิบัติ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด/สสอ./สวอ./ตมอ./ต่าน) ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์/ศูนย์วิจัยและมาตรฐานอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง

โครงการฟาร์มต้นแบบการพัฒนาอาหาร TMR เลี้ยงโคนม

6.2.1 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ และศูนย์วิจัยและมาตรฐานอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง 14 แห่ง (ศูนย์ฯ ชัยนาท ศูนย์ฯ สระแก้ว ศูนย์ฯ นครราชสีมา ศูนย์ฯ บุรีรัมย์ สวอ.ขอนแก่น ศูนย์ฯ มหาสารคาม ศูนย์ฯ สกลนคร ศูนย์ฯ อุดรธานี ศูนย์ฯ ลำปาง ศูนย์ฯ สุโขทัย ศูนย์ฯ เพชรบุรี ศูนย์ฯ สุพรรณบุรี ศูนย์ฯ ประจวบคีรีขันธ์ ศูนย์ฯ พัทลุง) ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรร่วมโครงการฯ ฝึกอบรมเกษตรกรจำนวน 140 ราย

6.2.2 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมฟาร์มต้นแบบ 140 ราย ที่มีความพร้อม (ด้านทำเลที่ตั้ง ฟาร์ม แปลงพืชอาหารสัตว์ เครื่องมืออุปกรณ์การผลิตฯ ปัจจัยการผลิตได้แก่ อาหารข้น อาหารหยาบ) และต้องสมัครใจเป็นฟาร์มต้นแบบการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม

6.2.3 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ ให้คำแนะนำ การจัดการให้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม การจัดสัดส่วนการใช้อาหารหยาบต่ออาหารข้นให้เหมาะสมกับระยะ และปริมาณการให้ผลผลิตของโคนม สุ่มเก็บตัวอย่างวัตถุดิบอาหารข้น อาหารหยาบส่งกลุ่มวิเคราะห์อาหารสัตว์และพืชอาหารสัตว์ หรือ สวอ./ตมอ. ในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อใช้ประกอบการคำนวณสูตรอาหาร TMR ที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงโคนม

6.2.4 ในฟาร์มต้นแบบการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม มีการสาธิตการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม สาธิตการผลิตพืชอาหารสัตว์แบบประณีต สาธิตการใช้เครื่องมือในการผลิตอาหาร TMR ใช้เองอย่างง่าย โดยเน้นการใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ในท้องถิ่นเป็นอาหารเลี้ยงโคนม มีการใช้ผลพลอยได้จากการเกษตรที่มีมากในท้องถิ่น (by product) มาประกอบเป็นอาหารใช้เลี้ยงสัตว์ และการเก็บถนอมอาหารหยาบไว้ใช้ในยามขาดแคลน ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ในท้องถิ่น และเป็นฟาร์มต้นแบบการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนมรองรับการดูงานของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ต่อไป

6.2.5 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ เก็บข้อมูลฟาร์มต้นแบบการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม 140 ฟาร์ม ในด้านชนิดของวัตถุดิบที่ใช้ รูปแบบการผสมอาหาร TMR สูตรอาหาร TMR ปริมาณการใช้อาหาร TMR ต่อตัวต่อวัน การจัดการแปลงพืชอาหารสัตว์ สุ่มเก็บตัวอย่างวัตถุดิบอาหารสัตว์ พืชอาหารสัตว์ น้ำนมดิบ เพื่อประเมินคุณภาพอาหาร TMR และคุณภาพน้ำนมดิบ เก็บข้อมูลปริมาณผลผลิตน้ำนมดิบก่อนเริ่มดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการในแต่ละรอบปี เพื่อประเมินประสิทธิภาพการเพิ่มผลผลิตน้ำนม สอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการใช้อาหาร TMR เลี้ยงโคนม เพื่อประเมินการยอมรับ และการนำใช้อย่างต่อเนื่อง

6.2.6 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ 14 แห่ง คัดเลือกฟาร์มในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วย DHU จำนวน 140 ฟาร์มเป็นฟาร์มต้นแบบในการส่งเสริมการใช้อาหารผสม TMR โดยให้คำแนะนำจัดสัดส่วนการใช้อาหารหยาบต่ออาหารข้นให้เหมาะสมกับระยะและปริมาณการให้ผลผลิตของโคนม โดยทำการสำรวจปริมาณและคุณภาพ

ของวัตถุดิบอาหารชั้น อาหารหยาบเพื่อใช้ประกอบการคำนวณสูตรอาหาร TMR และจัดทำปฏิทินการจัดการอาหารสัตว์ที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงโคนมในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ

โครงการส่งเสริมปลูกพืชอาหารสัตว์เลี้ยงกระบือในเขตเศรษฐกิจปศุสัตว์

พื้นที่ดำเนินการ ดำเนินการในพื้นที่เหมาะสมในการเลี้ยงโคเนื้อ 27 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาทสระบุรี ปราชินบุรี ชลบุรี นครนายก นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด อุดรธานี ขอนแก่น มหาสารคาม นครพนมสกลนคร มุกดาหาร แม่ฮ่องสอน น่าน เชียงราย เชียงใหม่ ตาก อุทัยธานี และสงขลา

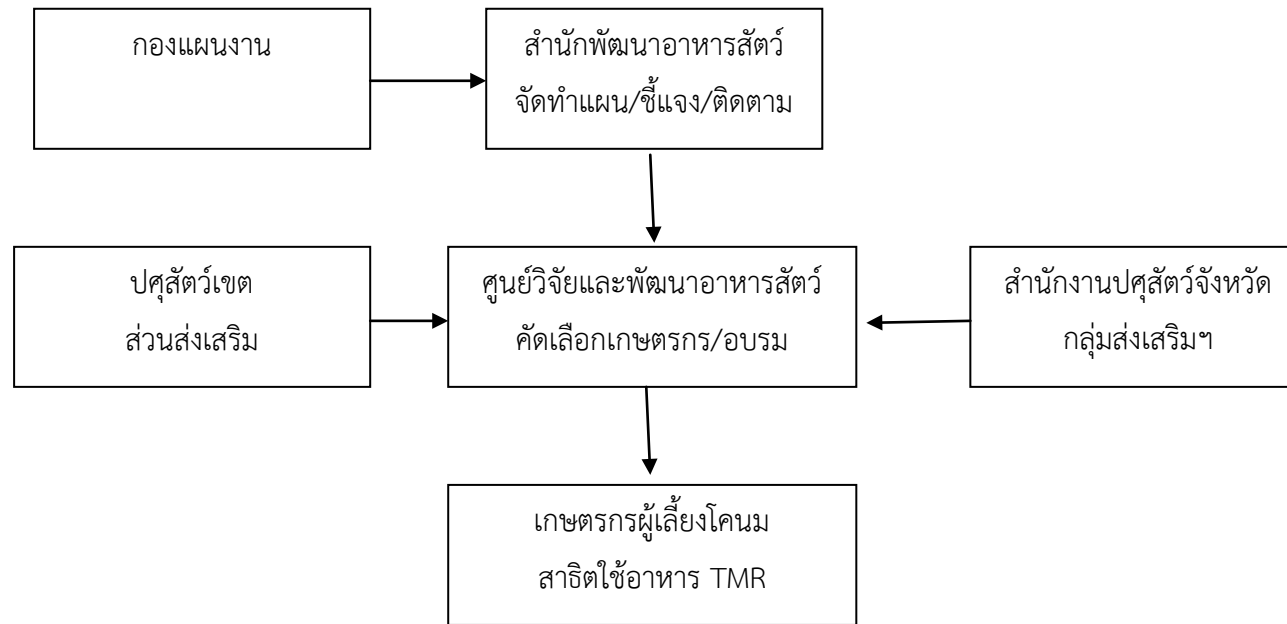
2) **การคัดเลือกเกษตรกร** ให้ศูนย์ฯ/สถานีพัฒนาอาหารสัตว์ในพื้นที่รับผิดชอบ ประสานงานหัวหน้ากลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีการปศุสัตว์ โดยใช้เป้าหมาย 10,000 ไร่ (กสส.,1000 ไร่/1,000 ไร่ และกลุ่มพัฒนาเทคโนโลยี 9,000ไร่) เพื่อวางแผนการสนับสนุนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ให้กับเกษตรกรในโครงการฯ ให้สอดคล้องกับแผนงานและงบประมาณ

3) **การสนับสนุนปัจจัยการผลิต** ให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์/ศูนย์วิจัยและมาตรฐานอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตฯ หรืออาหารเสริม UMMB เสริมในช่วงฤดูแล้ง สำหรับปลูกในพื้นที่ 10,000 ไร่ 27 จังหวัด จัดส่งมอบให้เกษตรกรเฉพาะรายที่ได้มีการเตรียมดินเพื่อการเพาะปลูกไว้แล้ว)

4) **การจัดการและการใช้ประโยชน์** เกษตรกรจะได้รับคำแนะนำการใช้พืชอาหารสัตว์เลี้ยงโคกระบือให้มีผลผลิตและประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ พืชอาหารสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกในโครงการฯ สามารถตัดใช้ประโยชน์ครั้งแรกหลังจากปลูกประมาณ 60 วัน จากนั้นตัดเกี่ยวหรือปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มได้ทุกๆ 30 - 45 วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินและการให้น้ำ สำหรับพื้นที่ชลประทานสามารถผลิตพืชอาหารสัตว์ได้ตลอดปี ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานอาจจะผลิตพืชอาหารสัตว์ได้ในช่วงฤดูฝน อย่างไรก็ตาม พันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่สนับสนุนเป็นพืชค้างปีสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายปี เมื่อถึงฤดูฝนปีต่อไปก็สามารถใช้ประโยชน์เลี้ยงสัตว์ได้อีก

7. แผนภูมิความเชื่อมโยงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนวิธีปฏิบัติงาน

โครงการฟาร์มต้นแบบการพัฒนาอาหาร TMR เลี้ยงโคนม

โครงการส่งเสริมปลูกพืชอาหารสัตว์เลี้ยงกระบือในเขตเศรษฐกิจปศุสัตว์

